

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Όλες οι κοινωνίες, από την αρχαιότητα μέχρι τη σύγχρονη εποχή, εκπαιδεύουν τα μέλη τους με τέτοιον τρόπο, ώστε αυτά να γίνουν φορείς-συνεχιστές της συγκεκριμένης μορφής κοινωνικής οργάνωσης και σκέψης. Ίσως να μοιάζει ναρκισσιστική αυτή η τάση, αλλά στην ουσία πρόκειται για ένα βαθιά ριζωμένο ένστικτο κοινωνικής αυτοσυντήρησης, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν ενθαρρύνονται και προσπάθειες για ανανέωση και βελτίωση των όρων ζωής.

Το μάθημα της Έκθεσης – Έκφρασης δεν είναι τίποτε άλλο παρά μια γραπτή επιβεβαίωση της κατανόησης των δομών, των προβλημάτων / φαινομένων και γενικότερα των θεσμών και του τρόπου λειτουργίας της κοινωνίας, καθώς επίσης και της ορθής χρήσης των γλωσσικών συμβόλων επικοινωνίας και των κανόνων της γλώσσας μας. Η μύηση των μαθητών στην επισήμανση και καταγραφή των βασικών σημείων ενός κειμένου, στην αναγνώριση διαφόρων γραμματειακών ειδών, σε ποικίλες μορφές εκφοράς και απόδοσης του λόγου ανάλογα με το ζητούμενο επικοινωνιακό πλαίσιο καθώς και η επαφή τους με διάφορες μεθόδους πειθούς και τρόπους ανάπτυξης συλλογισμών – επιχειρημάτων είναι στοιχεία που αποτελούν επίσης στόχους της διδασκαλίας του μαθήματος της Έκθεσης – Έκφρασης, γιατί βοηθούν το μαθητή και στην καλύτερη οργάνωση της σκέψης του και στην ορθότερη και πιο αποτελεσματική έκφραση των απόψεών του.

Σύμφωνα με τον καινούργιο τρόπο εξέτασης της Έκθεσης, ζητείται η περίληψη δεδομένου κειμένου (25 μόρια) και ακολουθούν ερωτήσεις ανοιχτές (ελεύθερης ανάπτυξης), σύντομης απάντησης, αντικειμενικού τύπου (της μορφής «σωστό – λάθος», πολλαπλής επιλογής, σύζευξης κ.λπ.), ύφους, σύνταξης, δομής, κατανόησης κ.ά. (25 μόρια). Ζητείται επίσης από τους μαθητές η παραγωγή ενός δικού τους κειμένου σε έκταση 600 λέξεων περίπου, σχετικά με μια έννοια / πρόβλημα / κατάσταση, είτε σε μορφή δοκιμιακού λόγου είτε εντός συγκεκριμένου επικοινωνιακού πλαισίου (π.χ. άρθρο, ομιλία, διάλογος, επιστολή, συνέντευξη κ.λπ.) (50 μόρια).

Τα συγκεκριμένα βιβλία «Λόγου Σπουδή» (τόμοι Α' και Β') έχουν γραφεί με βάση ακριβώς το παραπάνω τρίπτυχο απαιτήσεων του νέου τύπου εξέτασης της Έκθεσης – Έκφρασης και, από άποψη περιεχομένου / εννοιών τις οποίες πραγματεύεται, είναι προσαρμοσμένα στις θεματικές ενότητες του νέου σχολικού βιβλίου της Έκθεσης – Έκφρασης για τη Γ' Λυκείου.

Ειδικότερα, το εγχειρίδιο αυτό περιλαμβάνει:

1. Θεωρία, και πιο αναλυτικά:

α) Θεωρία και εφαρμογές για την «Παράγραφο» και την «Περίληψη».

- β) Θεωρία και παραδείγματα της «**Τυπολογίας**» όλων των ασκήσεων που μπορεί να ζητηθούν, που συνοδεύονται και από τις ενότητες «**Πειθώ**» και «**Δοκίμιο και άλλα γραμματειακά είδη**» του σχολικού βιβλίου.
- γ) Θεωρία και παραδείγματα για την «**Παραγωγή κειμένου**» και «**χώρους άντλησης επιχειρημάτων**» ώστε να μπορεί ο υποψήφιος ν' ανταποκριθεί σε οποιονδήποτε τύπο Έκθεσης του ζητηθεί και ν' απαντήσει σύντομα, εύστοχα και ολοκληρωμένα σε οποιοδήποτε ερώτημα του τεθεί.
- δ) Θεωρία και υποδείγματα για το συγκεκριμένο «**Επικοινωνιακό πλαίσιο**», που αποτελεί ζητούμενο τα τελευταία χρόνια ως προς τον τρόπο που θ' αναπτυχθεί το θέμα της έκθεσης στην «**Παραγωγή κειμένου**».

2. Θεματικές ενότητες: συγκεκριμένα, το βιβλίο, εκτός από όλες τις έννοιες – θεματικές ενότητες του νέου σχολικού βιβλίου Έκθεσης – Έκφρασης για τη Γ' Λυκείου, περιέχει και ορισμένες επιπλέον. Στο πλαίσιο της καθεμιάς από αυτές δίνονται **Εισαγωγικά στοιχεία**, απαραίτητες γνώσεις για κάθε έννοια, **Κριτήρια αξιολόγησης** με τις απαντήσεις τους, που μπορούν ν' αποτελέσουν ολοκληρωμένα «**διαγωνίσματα**» και ν' αξιοποιηθούν για τις διδακτικές ανάγκες ή τις γραπτές δοκιμασίες, καθώς και **Παράλληλα κείμενα** για επεξεργασία και περισσότερη εξάσκηση των υποψηφίων στο σπίτι.

Πιστεύοντας ότι η αποδοχή των βιβλίων «**Λόγου Σπουδή**» θα είναι ανάλογη με αυτή της προηγούμενης μου τετράτομης σειράς «**Έλλογη Σκέψη**», ευελπιστώ ότι το συγκεκριμένο εγχειρίδιο θ' αποτελέσει ένα σημαντικό εργαλείο στα χέρια διδασκόντων και διδασκομένων για μια ολοκληρωμένη προετοιμασία στο μάθημα της Έκθεσης – Έκφρασης.

Τελειώνοντας, θα ήθελα να ευχαριστήσω τον κ. Βασίλη Σουγλέ και την κ. Αλίκη Βασιλείου για τη βοήθειά τους καθώς και τις εκδόσεις Σαββάλα για την άψογη συνεργασία.

Τάνια Δ. Κωστάλα

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

I. ΘΕΩΡΙΑ

Παράγραφος	11
Περίληψη	19
Τυπολογία ασκήσεων	51
Η Πειθώ	83
Δοκίμιο και άλλα γραμματειακά είδη.....	95
Παραγωγή κειμένου – Χώροι άντλησης επιχειρημάτων	105
Επικοινωνιακό πλαίσιο	133

II. ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ

Πολιτισμός – Ποιότητα ζωής	151
Εκπαίδευση	173
Το δίκαιο της πυγμής.....	208
Φυσιογνωμία Νεοελλήνων	234
Ανθρώπινα δικαιώματα	270
Ρατσισμός – Ξενοφοβία – Πρόσφυγες – Μετανάστες.....	289
Σχέσεις δύο φύλων	301
Ειρήνη – Πόλεμος.....	316
Δίκαιο – Νόμοι	339
Ποινές – Θανατική ποινή	352
Φύση – Οικολογικό πρόβλημα	373
Ελευθερία	391
Διαφήμιση – Κατανάλωση.....	424

- ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ -

Θεωρία

ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ

Παράγραφος είναι μια αυτοτελής νοηματική ενότητα, που απαρτίζεται από δύο ή περισσότερες περιόδους, στις οποίες αναπτύσσεται η επιχειρηματολογία για μια επιμέρους ιδέα (σε σχέση με την κύρια ιδέα της έκθεσης ή του κειμένου) με βάση το εξής διάγραμμα:

1. Θεματική πρόταση / περίοδος (κύρια ιδέα)
2. Σχόλια ή λεπτομέρειες (επιμέρους ιδέες ως υποστήριξη της κύριας ιδέας)
3. Πρόταση / περίοδος-κατακλείδα (συμπέρασμα ως επίλογος-έξοδος από τη νοηματική ενότητα).

Οι παράγραφοι διακρίνονται μεταξύ τους μορφικά (η παράγραφος είναι μορφή στίξης, καθώς οι συγγραφείς «στίζουν» τα γραπτά τους σε παραγράφους, για να μεταβιβάσουν ευκολότερα και καθαρότερα τις ιδέες τους) και νοηματικά, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι είναι ανεξάρτητες. Αντίθετα, αποτελούν οργανικά μέλη της έκθεσής μας ή του κειμένου.

ΑΡΕΤΕΣ ΠΑΡΑΓΡΑΦΩΝ

1. Ορθή δομή (διάκριση των μερών, των τμημάτων τους)
2. Επάρκεια ανάπτυξης (ισχυρή, ποιοτική υποστήριξη)
3. Συνοχή, σύνδεση (διαρθρωτικές λέξεις, συνεκτικότητα λέξεων, προτάσεων, περιόδων, παραγράφων)
4. Αφομοιωμένες γνώσεις
5. Ορθοί συλλογισμοί (κατάστροψη επιχειρημάτων, δηλαδή λογικές προτάσεις-«προκείμενες» που, συνήθως, διευθετούνται με κλιμακωτή σειρά για μια απόδειξη -«συμπέρασμα»)
6. Ενότητα (αποφυγή διάσπασης ενότητας)
7. Αλληλουχία (λογική ροή λόγου, ειρμός σκέψευς, αιτιώδης σχέση)
8. Σύνταξη που δε δημιουργεί νοηματική σύγχυση
9. Ακρίβεια στη διατύπωση
10. Σαφήνεια στην έκφραση (εύληπτος τρόπος έκφρασης)
11. Πλούσιο λεξιλόγιο
12. Ορθογραφία, στίξη

- Στόχος μας σε κάθε παράγραφο είναι να πείσουμε τον αναγνώστη. Αυτό θα υλοποιηθεί όταν καταστρώσουμε ένα επιχείρημα, δηλαδή συνδυάσουμε δύο ή περισσότερες λογικές προτάσεις-κρίσεις και καταλήξουμε σε μια άλλη πρόταση-κρίση. Οι πρώτες προτάσεις καλούνται «προκείμενες» και η τελευταία «συμπέρασμα».

ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΠΑΡΑΓΡΑΦΩΝ

Συνήθως η κύρια ιδέα κάθε παραγράφου εκφράζεται περιληπτικά στη θεματική της πρόταση. Υπάρχουν διάφοροι τρόποι ανάπτυξης της θεματικής πρότασης, προκειμένου να δοθεί στον αναγνώστη η δυνατότητα να καταλάβει με ακρίβεια, σαφήνεια και πληρότητα την κύρια ιδέα ή έννοια που εκφράζεται σ' αυτή. Οι πιο συνηθισμένοι τρόποι ανάπτυξης παραγράφων είναι:

1. Με ορισμό

Η ανάπτυξη της θεματικής πρότασης γίνεται με ένα σύντομο ή εκτεταμένο ορισμό, εφόσον η έννοια που εκφράζεται σ' αυτή απαιτεί ανάλυση ή αποσαφήνιση. Ο ορισμός συνήθως εκθέτει τα κύρια γνωρίσματα μιας έννοιας (αναλυτικός) ή εξηγεί τη διαδικασία γένεσής της από τα συστατικά της στοιχεία (συνθετικός ή γενετικός).

Χαρακτηριστικό φαινόμενο της εποχής μας είναι η μαζοποίηση. Με τον όρο αυτό εννοούμε την υπαγωγή του ανθρώπου σε μια αμφίβολης ποιότητας μαζική κουλτούρα και, κατά συνέπεια, την απώλεια της ιδιαιτερότητάς του. Η μαζοποίηση καθιστά τον άνθρωπο ανελεύθερο ον, απρόσωπο μέσα σ' ένα απρόσωπο πλήθος, άβουλο, χωρίς κρίση, με αγελαία νοστροπία, που εύκολα προσηλυτίζεται και γίνεται τυφλός οπαδός, χωρίς να προστατεύει καθόλου την προσωπική του ταυτότητα.

2. Με ειδικές λεπτομέρειες

Εδώ η θεματική πρόταση αναπτύσσεται μέσω της αποσαφήνισής της. Αυτή η αποσαφήνιση, όμως, δεν γίνεται με ακριβή ορισμό αλλά με την παράθεση επαρκών και ουσιωδών λεπτομερειών σχετικά με τη θεματική πρόταση.

Η αξία του επαγγέλματος δεν είναι δεδομένη, αλλά εξαρτάται από όρους και προϋποθέσεις. Για ν' αποτελέσει η εργασία ουσιαστικό παράγοντα ευόδωσης των στόχων μας, πρέπει να ασκείται ελεύθερα και να μην είναι αποτέλεσμα καταναγκασμού αλλά εσωτερική ανάγκη του ανθρώπου. Η εργασία πρέπει να γίνεται σύμφωνα με τις δυνάμεις, τις διαθέσεις και τους στόχους του ανθρώπου κι όχι να επιβάλλεται απ' έξω και ερήμην του. Ο επαγγελματίας δεν πρέπει να εργάζεται μόνο

για την προαγωγή ή το χρέμα αλλά να βλέπει το επάγγελμα ως μέσο δημιουργίας και απόλαυσης. Ακόμη, χρειάζεται να υπάρχουν τα κατάλληλα κριτήρια επιλογής του επαγγέλματος, όπως η ικανότητα που απαιτείται για την εξάσκησή του, οι δυνατότητες επαγγελματικής απορρόφησης κ.ά. Το ζήτημα, λοιπόν, της ουσιαστικής άσκησης του επαγγέλματος είναι σύνθετο.

3. Με διαίρεση

Η ανάπτυξη της θεματικής πρότασης γίνεται με επιμερισμό της έννοιας που εκφράζεται σ' αυτή με βάση τα συστατικά της στοιχεία (διαιρετική βάση) και διασαφήνιση των κυριότερων χαρακτηριστικών τους. Προϋπόθεση απαραίτητη είναι η διαιρετική βάση να είναι ενιαία και να μην περιέχει ετερόκλητα υποσύνολα.

Ο πολιτισμός διακρίνεται σε δύο βασικές πτυχές: τον υλικοτεχνικό και τον ηθικοπνευματικό. Ο πρώτος περιλαμβάνει το σύνολο των επιτευγμάτων του ανθρώπου –απ' το παρελθόν μέχρι και σήμερα– με τα οποία αυτός τιθάσευσε τη φύση, κάλυψε υλικές ανάγκες, βασικές και δευτερεύουσες, αναβαθμίζοντας διαρκώς το βιοτικό του επίπεδο (τα προϊόντα της τεχνικής και της τεχνολογίας, τα είδη ρουχισμού, διατροφής κ.λπ.). Ο ηθικοπνευματικός πολιτισμός περιλαμβάνει όλες τις προσπάθειες του ανθρώπου να ικανοποιήσει πνευματικές κυρίως αναζητήσεις και να πορευθεί προς την κατάκτηση της εσωτερικής του ελευθερίας και μιας καλύτερης ποιότητας ζωής (η γλώσσα, η παράδοση, η θρησκεία, τα πολιτεύματα, οι αξίες κ.λπ.).

(Η συγκεκριμένη παράγραφος περιλαμβάνει και παραδείγματα [βλέπε 4].)

4. Με παραδείγματα

Μερικές φορές η θεματική πρόταση αναπτύσσεται ή επιβεβαιώνεται με την παράθεση παραδειγμάτων, τα οποία αντλούνται από τον κοινωνικό, επιστημονικό, πολιτικό, οικονομικό κ.λπ. χώρο. Η επιλογή των παραδειγμάτων πρέπει να είναι λειτουργική και εύστοχη χωρίς να αποβάνει σε βάρος των κυρίως αποδεικτικών στοιχείων της θεματικής πρότασης (ο ρόλος των παραδειγμάτων είναι ενισχυτικός).

Η σύγκρουση των γονιών με τα παιδιά, οι προστριβές ανάμεσα σε μεγάλους και νέους οφείλονται στην προσπάθεια των νέων να διαφοροποιηθούν αλλά και στην αντίδρασή τους, όταν οι μεγάλοι προσπαθούν να επιβάλουν την άποψή τους. Για την ενίσχυση αυτού του ισχυρισμού θα παραθέσουμε τα εξής παραδείγματα: αν οι γονείς ή η καθεστηκυία τάξη υπερτονίζουν τη σημασία της σεμνής και «μετρημένης» εμφάνισης και κατά συνέπεια αντιμετωπίζεται ειρωνικά ένας μακρουμάλλης ή ένας νέος που φορά σκουλαρίκια, οι πιθανότητες να στραφούν οι έφηβοι στο έξαλλο ντύσιμο ή να αφήσουν μακριά μαλλιά είναι περισσότερες. Άρα, η τάση των εφήβων να δρουν αντίθετα προς τις επιθυμίες των μεγάλων είναι πρόδηλη.

5. Με σύγκριση / αντίθεση

Όταν η θεματική πρόταση περιέχει δύο αντιθετικά δεδομένα, πρέπει να την αναπτύξουμε συγκρίνοντας πρόσωπα, έννοιες, ιδέες, φαινόμενα κ.λπ. Άλλες φορές αυτό γίνεται με την ανάδειξη των διαφορών των συγκρινόμενων μελών (οπότε έχουμε αντίθεση) και άλλες φορές με την προβολή και την επισήμανση των ομοιοτήτων αλλά και κάποιων διαφορών τους (οπότε έχουμε σύγκριση).

Η ειδίκευση αποτελεί σήμερα ανάγκη αλλά και κίνδυνο. Όταν ο άνθρωπος την αντιμετωπίζει ως μέσο και όχι αυτοσκοπό, η ειδίκευση μπορεί να συντελέσει στην αύξηση της παραγωγικότητας, την τεχνολογική εξέλιξη, την ουσιαστική εμβάθυνση σε διάφορους τομείς γνώσης, αλλά και στην καλύτερη συνεργασία των ειδικών επιστημόνων που απορρέει από την αλληλεξάρτησή τους. Όταν όμως ο άνθρωπος εγκλωβίζεται στο ειδικό αντικείμενό του και μόνο, μετατρέπεται σε θύμα της πνευματικής μονομέρειας, απομακρύνεται απ' τους συνανθρώπους του, καθώς δεν υπάρχουν κοινά σημεία επαφής, και συχνά μετατρέπεται σε γρανάζι της μηχανής, δούλο της στείρας τεχνοκρατικής αντίληψης. Είναι λοιπόν πρόδηλο ότι η ειδίκευση αποτελεί σήμερα ένα φαινόμενο επαμφοτερίζον.

Η παράγραφος που οργανώνεται με σύγκριση / αντίθεση παίρνει συνήθως την εξής μορφή: στη θεματική περίοδο αναγνωρίζεται η ομοιότητα ή η αντίθεση που υπάρχει ανάμεσα στα συγκρινόμενα μέλη. Στις λεπτομέρειες / σχόλια η παράγραφος αναπτύσσεται με σύγκριση / αντίθεση που γίνεται με δύο κυρίως τρόπους: ή παρουσιάζονται όλα τα γνωρίσματα του ενός μέλους και στη συνέχεια όλα τα γνωρίσματα του άλλου μέλους (όπως έγινε στο παράδειγμα που δόθηκε) ή καταγράφονται σημείο προς σημείο οι ομοιότητες και οι διαφο-

ρές των συγκρινόμενων / αντιτιθέμενων μελών. Η πρόταση-κατακλείδα περιλαμβάνει το συμπέρασμα της σύγκρισης ή μια γενική παρατήρηση και κρίση.

6. Με αιτιολόγηση

Επιχειρούμε να αποδείξουμε με πειστικότητα το περιεχόμενο της θεματικής πρότασης αναπτύσσοντάς την με αξιόπιστα επιχειρήματα, λογικές κρίσεις και σκέψεις.

Η κοινωνική αταξία, εκτός των άλλων, οφείλεται και στην έξαρση της ανεργίας. Οι άνεργοι δεν αντιμετωπίζουν μόνο σοβαρά οικονομικά προβλήματα, αλλά, κυρίως, βιώνουν ένα αίσθημα αδικίας. Νιώθουν ότι ζουν στις παρυφές της κοινωνίας, «εξόριστοι», περιθωριοποιημένοι, αποκλεισμένοι. Βρίσκονται, επομένως, σε απόγνωση και τρέφουν αισθήματα μίσους και εκδίκησης ενάντια σε μια κοινωνία που καταπατά το δικαίωμα στην εργασία και τη δημιουργία. Φτάνουν έτσι πολλές φορές στα άκρα: καταστρέφουν, προπηλακίζουν, δημιουργούν εντάσεις, με άλλα λόγια συμπεριφέρονται άναρχα.

7. Με αποτελέσματα

Στην περίπτωση αυτή γίνεται παράθεση των αποτελεσμάτων-συνεπειών που απορρέουν από μια αιτία που παρουσιάζεται στη θεματική πρόταση (ενδέχεται να ισχύει και το αντίστροφο).

Ο φανατισμός αποτελεί μια άκρως επικίνδυνη μορφή τυφλής προσκόλλησης του ανθρώπου σε ιδέες, πρόσωπα κ.λπ. με σοβαρές και ποικίλες επιπτώσεις. Συγκεκριμένα ο φανατικός στερείται λογικής και συχνά καταλήγει στη βία, ακόμη και την εγκληματικότητα από το πάθος και την τύφλωσή του. Το γεγονός ότι είναι μονοδιάστατος τον μετατρέπει ταυτόχρονα σε αδιάλλακτο πολίτη, ο οποίος με τη στάση του ναρκοθετεί τη δημοκρατία, γιατί εμποδίζει την πολυφωνία και την ώριμη ανταλλαγή απόψεων. Τέλος, ο φανατικός είναι ουσιαστικά και μισάνθρωπος, γιατί περιφρονεί και αντιπαθεί όσους διαφωνούν μαζί του. Αυτή η έλλειψη κοινωνικής συνείδησης και συναίνεσης μπορεί να οδηγήσει στην επίταση της αλλοτρίωσης, την ηθική χαλάρωση αλλά και στην ενίσχυση ρευμάτων όπως ο εθνικισμός, ο χουλιγκανισμός και πολλά άλλα κοινωνικά προβλήματα.

8. Με αναλογία

Συνήθως όταν θέλουμε να διασαφηνίσουμε δύσκολες έννοιες ή να τονίσουμε τα κύρια σημεία μιας ενέργειας συγκρίνουμε (φαινομενικά) ανόμοια πράγματα, αναδεικνύοντας λειτουργικά την ομοιότητά τους. Η ανάλυση της θεματικής πρότασης αναφέρεται εν μέρει σε ένα αντικείμενο ή μια ιδέα ή μια έννοια που περιγράφεται (παρουσίαση) και εν μέρει σε ένα άλλο αντικείμενο που παρουσιάζει ομοιότητες-αναλογίες με το προηγούμενο.

Μερικές φορές νιώθω ότι ο άνθρωπος στην εποχή μας τείνει να χάσει τον προσανατολισμό του, τον αληθινό προσορισμό του στη ζωή. Όπως ένα μπαλόνι που το φουσκώνουμε με μανία, το τροφοδοτούμε πιεστικά με αέρα και κάποια στιγμή το βλέπουμε να κάνει αερότουμπες ξεφουσκώνοντας, έτσι και ο άνθρωπος φουσκώνοντας το μπαλόνι του καταναλωτισμού και πολλαπλασιάζοντας τις ανάγκες του νομίζει πως θα ευτυχήσει και λησμονεί ταυτόχρονα τις πραγματικές αξίες, τα γνήσια αισθήματα, την αγάπη, την ανθρωπιά, την αρετή, το φυσικό τρόπο ζωής, που «ξεφουσκώνουν». Έτσι η υλιστική αντίληψη μας παρασύρει σε αλλοτριωτικές καταστάσεις όπως αυτή του πνευματικού υποσιτισμού, της μαλακότητας και της αδιαφορίας. Να γιατί ο σύγχρονος άνθρωπος κινδυνεύει και απειλείται από τα δικά του σφάλματα, τις δικές του αδυναμίες.

9. Με συνδυασμό μεθόδων

Συχνά, προκειμένου να εξασφαλιστεί η καλύτερη και αποτελεσματικότερη μετάδοση ιδεών, συμβαίνει μια παράγραφος να αναπτύσσεται συνδυάζοντας πολλούς τρόπους ανάπτυξης της θεματικής πρότασης. Έτσι επιβεβαιώνεται ότι ο γνώμονας κάθε στιγμή πρέπει να είναι η σαφήνεια, η πληρότητα και η ακρίβεια αυτών που γράφουμε και όχι η προσκόλληση σε μια μέθοδο ανάπτυξης παραγράφου, όταν αυτή δεν είναι αρκετή για να εκφράσουμε αυτά που θέλουμε.

(Στο παράδειγμα που ακολουθεί έχουμε συνδυασμό της μεθόδου ανάπτυξης με παραδείγματα και της μεθόδου με σύγκριση / αντίθεση.)

Όσο πιο κοντά μας διαδραματίζεται ένα γεγονός, τόσο περισσότερο μας αγγίζει. Για κάποια αθηναϊκή εφημερίδα η διακοπή του ρεύματος στην Αθήνα είναι πρώτη είδηση, ενώ για τους «Times» της Ν. Υόρκης δεν καταγράφεται ούτε σε μονόστυλο. Οι δέκα πρόσκοποι που χάθηκαν

στην Πάρνηθα είναι για μας σπουδαία είδηση, ενώ οι εκατό Ινδοί στρατιώτες που χάθηκαν στα Ιμαλάια ως είδηση μας αφήνει αδιάφορους. Η έδρα της εφημερίδας ή του πρακτορείου ειδήσεων παίζει αποφασιστικό ρόλο στην επιλογή και την ιεράρχηση των θεμάτων που προβάλλονται. Για την τοπική εφημερίδα της Καλλιθέας, για παράδειγμα, πρώτο θέμα είναι ο θάνατος του δημάρχου της κι όχι ο θάνατος του Μπρέζνιεφ. Το δεύτερο, λοιπόν, αστέρι της είδησης είναι η εγγύτητα.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

ΟΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΞΙΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΛΗΨΗΣ

Η περίληψη είναι μια μορφή κειμένου που περιλαμβάνει τη συνοπτική διατύπωση των βασικών σημείων, επιχειρημάτων, πληροφοριών και ιδεών ενός αρχικού ευρύτερου κειμένου. Αποτελεί ένα ενιαίο οργανωμένο σύνολο με συνοχή και ειρμό που μπορεί να υποκαταστήσει το αρχικό κείμενο (η έκτασή της ορίζεται στο 1/3 του αρχικού κειμένου).

Η περίληψη έχει αξία τόσο ως θεωρητική προσέγγιση όσο και ως πρακτική εφαρμογή. Είναι χρήσιμο μέσο σε τομείς ή δραστηριότητες όπως η δημοσιογραφία, η παρακολούθηση μαθημάτων στο πανεπιστήμιο ή στο σχολείο, η κριτική καλλιτεχνικών εκδηλώσεων, η παρουσίαση εκτενών ποιητικών ή αφηγηματικών κειμένων κ.ά. Οι μαθητές, ιδιαίτερα, μπορούν μέσω της περίληψης να αναπτύξουν την κριτική τους σκέψη, καθώς καλούνται να διακρίνουν τα ουσιώδη από τα επουσιώδη, και ταυτόχρονα να κατανοήσουν καλύτερα το αρχικό κείμενο. Μέσα λοιπόν από τη σύνταξη περιλήψεων βελτιώνουν τη χρήση της γλώσσας τους (πληροφόρηση των άλλων με λιτό και σαφή τρόπο για το περιεχόμενο ενός κειμένου) και ελέγχονται τόσο ως προς την αφαιρετική τους ικανότητα (διάκριση του αναγκαίου από το περιττό) όσο και ως προς την αντίστοιχη συνθετική (πύκνωση του λόγου και δόμηση ενός πολύ συνεκτικού κειμένου).

Η περιληπτική απόδοση του νοήματος ενός κειμένου ή η απλούστευση και η συνοπτική απόδοση των νοημάτων του πρέπει να γίνεται μεθοδικά και να στηρίζεται στους ακόλουθους βασικούς κανόνες:

Μελέτη του κειμένου και καταγραφή των βασικών θέσεων-ιδεών του

1. Προσεκτική ανάγνωση του κειμένου, κατά την οποία διακρίνουμε πρόλογο, κύριο μέρος και επίλογο.
Στόχοι της πρώτης ανάγνωσης είναι:
 - α) η επισήμανση του νοηματικού κέντρου, δηλαδή του γεγονότος ή του προβλήματος που πραγματεύεται ο συγγραφέας, και
 - β) ο εντοπισμός άγνωστων στοιχείων (λέξεων, φράσεων, δεδομένων κ.λπ.) και η εξομάλυνσή τους.
2. Δεύτερη ανάγνωση του κειμένου, κατά την οποία χωρίζουμε το κείμενο σε παραγράφους και ευρύτερες θεματικές ενότητες.

Στόχοι της δεύτερης ανάγνωσης είναι:

- α) η παρακολούθηση της σειράς με την οποία παρατίθενται τα γεγονότα ή οι ιδέες του κειμένου και
- β) η διαπίστωση της μεθόδου που ακολουθεί ο συγγραφέας.

Σημείωση: Οι μέθοδοι που μπορεί να ακολουθεί ένας συγγραφέας είναι:

1. η χρονολογική έκθεση των γεγονότων
 2. η αναφορά σε πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα
 3. η χρήση του σχήματος: αίτιο-φαινόμενο-αποτέλεσμα
 4. η αναφορά σε στοιχεία τοπικού χαρακτήρα
 5. η αξιολογική σειρά, δηλαδή η παράθεση των πληροφοριών ή των επιχειρημάτων με βάση τη σημασία τους (συνήθως η παράθεση είναι κλιμακωτή αρχίζοντας από τα πιο σημαντικά)
 6. ο συνδυασμός των παραπάνω περιπτώσεων.
- 3.** Καταγραφή των λεπτομερειών των παραγράφων που απαρτίζουν το κείμενο. Σε αυτή τη διαδικασία εντάσσεται: α) η εύρεση της θεματικής περιόδου σε κάθε μία παράγραφο χωριστά, β) η διάκριση των σημαντικότερων λεπτομερειών-σχολίων των παραγράφων, γ) η υπογράμμιση των ουσιωδών προτάσεων, φράσεων ή λέξεων με σημαντικό περιεχόμενο (λέξεις-κλειδιά) που συνθέτουν το κύριο θέμα, δ) η σύνοψη των βασικών εννοιών με βάση την οποία δίνουμε ένα περιεκτικό τίτλο (πλαγίότιτλο) στην κάθε παράγραφο.
- 4.** Διαμόρφωση ενός γενικού διαγράμματος του κειμένου, αφού προηγηθεί μια τελική ανάγνωση προκειμένου να έχουμε τη βεβαιότητα ότι δεν έχουμε παραλείψει κάποια σημαντική λεπτομέρεια.

Σημείωση: Μετά την ολοκλήρωση της διαδικασίας αυτής πρέπει να είμαστε σε θέση να διατυπώσουμε το κύριο θέμα του κειμένου, το οποίο αναζητούμε:

- α) στην πρώτη παράγραφο (πολλές φορές σ' αυτήν δηλώνεται το κύριο θέμα καθώς και η πορεία που ακολουθείται στην ανάλυσή του). Συνήθως, οι αρχικές προτάσεις κάθε παραγράφου περιέχουν τις σημαντικές σκέψεις του συγγραφέα, που αναλύονται στη συνέχεια της παραγράφου.
- β) στη θεματική πρόταση ή στην τελευταία πρόταση κάθε παραγράφου (στην περίπτωση αυτή το θέμα εντοπίζεται μέσα από το συσχετισμό όλων των παραγράφων). Μερικές φορές ο συγγραφέας παραθέτει αναλυτικά τις σκέψεις του και καταλήγει σε μια τελική άποψη, που τη διατυπώνει στο τέλος της παραγράφου.

γ) στην περίπτωση που έχουμε ν' αντιμετωπίσουμε ένα δύσκολο κείμενο με νοηματική πύκνωση, διαβάζουμε προσεκτικά το κείμενο και υπογραμμίζουμε τις ουσιώδεις προτάσεις ή φράσεις, η μελέτη των οποίων θα μας διευκολύνει στην επισήμανση του κεντρικού θέματος.

Επιλογή στοιχείων που θα χρησιμοποιηθούν στο σχεδιάγραμμα της περίληψης

Αξιοποίηση των πλαγιότιτλων των παραγράφων που απαρτίζουν το κείμενο και οργάνωσή τους σ' ένα σχεδιάγραμμα.

Το σχεδιάγραμμα αυτό πρέπει να έχει δομή παρόμοια με εκείνη της παραγράφου, δηλαδή θεματική πρόταση (αναφορά στην κεντρική ιδέα των νοημάτων που υπάρχουν στο κείμενο), σχόλια ή λεπτομέρειες (σύντομη ανάπτυξη των πλαγιότιτλων) και –προαιρετικά– πρόταση-κατακλείδα (τελικό συμπέρασμα).

Είδη περίληψης

1. Εκτενής περίληψη

Κύρια έννοια + πλαγιότιτλοι παραγράφων + τα πιο βασικά στοιχεία από τις λεπτομέρειες των παραγράφων (υποθέματα, όταν χρειάζεται)

2. Συνοπτική περίληψη

Κύρια έννοια + πλαγιότιτλοι παραγράφων

- Συνήθως αυτά τα δύο είδη περίληψης αποτελούν αντικείμενο εξέτασης, στοιχείο που εξαρτάται από το ζητούμενο όριο λέξεων αλλά και από το ύφος και την πυκνότητα του όλου κειμένου.

3. Πολύ σύντομη περίληψη

Κύρια έννοια + πλαγιότιτλοι ευρύτερων νοηματικών ενοτήτων

Σημείωση: Νοηματική ενότητα αποτελεί το σύνολο κάποιων παραγράφων με νοηματική συνάφεια.

Τι πρέπει να προσέχουμε στην περίληψη

1. Σε γενικές γραμμές ακολουθούμε το σχεδιάγραμμα της περίληψης, δηλαδή τη σειρά των παραγράφων του κειμένου.

Όταν υπάρχει αποσπασματικότητα στο κείμενο, π.χ. τα αίτια ενός προ-

βλήματος αναφέρονται στη δεύτερη, την πέμπτη και την έβδομη παράγραφο του κειμένου, στην περίληψη ενδείκνυται να παραβιάζουμε τη σειρά των παραγράφων του κειμένου και να αποδίδουμε όλα μαζί τα αίτια του προβλήματος.

- Δεν κατακερματίζουμε το κείμενο της περίληψης σε πολλές επιμέρους παραγράφους, όσες έχει και το κείμενο. Είναι λάθος να επιχειρείται ο σχηματισμός περίληψης για καθεμιά από τις παραγράφους του κειμένου, και γιατί πολλά –ενδεχομένως μη σημαντικά– στοιχεία θα γραφούν, αλλά και γιατί κινδυνεύει να χαθεί η αλληλουχία των νοημάτων και η συνοχή του κειμένου. Συνήθως το κείμενο της περίληψης αποτελούν μία έως τρεις παράγραφοι.
 - Τηρούμε τη χρονική σειρά του αρχικού κειμένου. Η χρονική σειρά των γεγονότων ή των ιδεών που ακολουθεί ο συγγραφέας στις παραγράφους πρέπει να ακολουθείται και στην περίληψη.
- 2. Η περίληψη αποτελεί προσωπική εργασία του γράφοντος και πρέπει να αντανακλάται σ' αυτήν το προσωπικό του ύφος μέσα από την πληροφόρηση που παρέχει. Σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να αποτελεί άκριτη μίμηση του ύφους (διατύπωσης και λεξιλογίου) του συγγραφέα.**
- Οι λέξεις ή φράσεις που χρησιμοποιούνται αυτούσιες από το κείμενο στην περίληψη (π.χ. λέξεις-κλειδιά, χαρακτηριστικές φράσεις) πρέπει να είναι όσο το δυνατόν λιγότερες και να δίνονται σε εισαγωγικά, με την προϋπόθεση, βέβαια, να μην υπάρχει αλλοίωση του νοήματος.
 - Συχνά, ο συγγραφέας απευθύνεται σε ανώνυμους ή και φανταστικούς αναγνώστες. Στο κείμενό του μπορεί είτε να ταυτίζεται με αυτούς χρησιμοποιώντας το «εμείς» είτε να αποστασιοποιείται από αυτούς χρησιμοποιώντας το «αυτοί». Αυτές οι διακρίσεις διατηρούνται μέσα στην περίληψη, όπως διατηρείται επίσης η οπτική γωνία του συγγραφέα, π.χ. αν ένας συγγραφέας αναφέρεται στους νέους σε γ' πρόσωπο, γιατί ο ίδιος δεν είναι πια νέος, δεν πρέπει, επειδή ο γράφων είναι νέος, να χρησιμοποιεί στην περίληψή του το «εμείς».
- 3. Αποφεύγουμε τις υπερβολικές γενικεύσεις και αφαιρέσεις. Ακολουθούμε ορισμένες τεχνικές πύκνωσης όπως:**
- α) απαλοιφή ονοματικών ή άλλων προσδιορισμών
 - β) απόδοση εννοιών της ίδιας οικογένειας μ' έναν περιεκτικό όρο, π.χ. αντί «οι εφημερίδες, τα περιοδικά, η τηλεόραση, το ραδιόφωνο» γράφουμε «τα μέσα ενημέρωσης»

- γ) αντικατάσταση μιας σειράς ενεργειών από μια φράση που συνοφίξει την όλη πράξη
- δ) αντικατάσταση δευτερευουσών προτάσεων από μετοχές (για οικονομία λόγου)
- ε) σύμπτυξη στην ίδια περίοδο των νοημάτων δύο ή περισσότερων –συνεχόμενων ή μη– παραγράφων, στις οποίες παρατηρείται συνάφεια ως προς το περιεχόμενο, μέσω δευτερευουσών προτάσεων (δηλαδή ένα είδος «διασκελισμού»).

■ Σε γενικές γραμμές στην περίληψη αποφεύγουμε:

- τα παραδείγματα, την απαρίθμηση εννοιών και τα ασύνδετα σχήματα, που διευκρινίζουν φαινόμενα και καταστάσεις
- τις ερωτήσεις, ευθείες ή πλάγιες (ο λόγος μας γίνεται συντομότερος, αν παρουσιάσουμε αμέσως την απάντηση που δίνεται στο κείμενο ή, έστω, εννοείται)
- τα καλλογικά στοιχεία (παρομοιώσεις, μεταφορές κ.ά.), τις παρενθετικές προτάσεις, τις επεξηγήσεις
- τις συγκρίσεις και τις αναλογίες
- τις τυχόν νοηματικές επαναλήψεις του κειμένου.

4. Συνήθως χρησιμοποιούμε τον πλάγιο λόγο. Αυτό δεν σημαίνει ότι πρέπει να γίνεται κατάχρηση του πλάγιου λόγου σε όλη την έκταση της περίληψης. Μπορεί κάποιος να ξεκινήσει μ' αυτόν, να συνεχίσει σε ουδέτερο ύφος και σε γ' ενικό πρόσωπο και να επαναφέρει τον πλάγιο λόγο στο τέλος ή σε κάποιο άλλο σημείο της περίληψης. Τονίζεται ότι εξίσου επιτυχημένα μπορεί να αποδοθεί η περίληψη ενός κειμένου σε ευθύ λόγο.

5. Απέχουμε από κάθε είδους κριτική ή σχολιασμό ή αξιολόγηση του αρχικού κειμένου. Ασχέτως αν συμφωνούμε ή όχι με τις απόψεις του συγγραφέα, δεν χρησιμοποιούμε στην περίληψη πρόσθετα στοιχεία που δεν υπάρχουν στο κείμενο ούτε σχόλια (επιδοκιμαστικά ή αποδοκιμαστικά).

6. Αξιοποιούμε το κατάλληλο λεξιλόγιο, το οποίο προσαρμόζεται κάθε φορά στο συγκεκριμένο κείμενο που καλούμαστε να αποκωδικοποιήσουμε.

■ Χρήσιμα ρήματα για την περίληψη κειμένου είναι τα εξής:

αναλύει, -εται	διευκρινίζει, -εται	προτείνει, -εται
αναφέρει, -εται	εξηγεί	συμπεραίνει
αντικρούει, -εται	επισημαίνει, -εται	τονίζει, -εται

απευθύνεται	θίγει το θέμα	υπαινίσσεται
δηλώνει, -εται	καταλήγει	υπογραμμίζει, -εται
διακρίνει, -εται	παρουσιάζει, -εται	υποστηρίζει, -εται
διατυπώνει, -εται	προσθέτει	

- Είναι προτιμότερη η παθητική σύνταξη (έμφαση στο αποτέλεσμα της ενέργειας του υποκειμένου), γιατί ο λόγος γίνεται πιο ευέλικτος και σύντομος. Αντίθετα, με τη χρήση της ενεργητικής σύνταξης τονίζεται ο ρόλος του συγγραφέα.
- 7. Προσέχουμε τη διάρθρωση του κειμένου της περίληψης με την επιλογή των κατάλληλων διαρθρωτικών λέξεων ή φράσεων. Διάφορα επιρρήματα, σύνδεσμοι, εξαγγελτικές ή συγκεφαλαιωτικές προτάσεις, που υπάρχουν στο αρχικό κείμενο, πρέπει να επισημαίνονται, να αποκωδικοποιούνται και να λαμβάνονται υπ' όψιν απ' αυτόν που γράφει την περίληψη, επειδή δίνουν πληροφορίες για την εσωτερική σύνδεση του κειμένου καθώς και για τον τρόπο με τον οποίο εξελίσσεται η επιχειρηματολογία. Ακόμα, λέξεις ή φράσεις που δηλώνουν αιτία, συνέπεια, αντίθεση, προϋπόθεση κ.λπ. πρέπει να τοποθετούνται εύστοχα και από αυτόν που καλείται να αποδώσει την περίληψη ενός κειμένου, ανάλογα βέβαια με το νόημα, ώστε να διασφαλίζεται η μεγαλύτερη δυνατή συνοχή του περιληπτικού κειμένου.

«Η πολύτιμη φύση καταστρέφεται»

Α΄ Ο Μένανδρος έλεγε πως η φύση απ' όλες τις διδασκαλίες είναι ανώτερη, εννοώντας προφανώς την τεράστια συμβολή του φυσικού περιβάλλοντος στη διαμόρφωση του ανθρώπινου χαρακτήρα, τις επιδράσεις του στην οικονομική ανάπτυξη καθώς και στην πολιτιστική δημιουργία. Μπορεί ο άνθρωπος στην αρχή να ήταν δέσμιος της φύσης, όμως αυτή, παράλληλα με τα προβλήματα και τις ανάγκες που δημιούργησε, του έδωσε και τη δυνατότητα αντιμετώπισής τους.

Β΄ Καταρχάς, η φύση διδάσκει, είναι δηλαδή ο σοφός δάσκαλος του ανθρώπου με τη νομοτέλεια και την αρμονία της. Ερεθίζει το πνεύμα, κινεί την περιέργεια και αποτελεί πηγή δημιουργίας, γιατί σ' αυτήν ανακαλύπτουμε την ισορροπία και το ωραίο. Η φύση μέσα από τους κανόνες που τη διέπουν μπορεί να διδάξει την ολιγάρκεια, τη λιτότητα και τη φυσικότητα. Σ' αυτήν ο άνθρωπος θα καταφύγει για να ηρεμήσει, να γαληνέψει, ν' αναζωογονηθεί. Ακόμη, η φύση τρέφει τον άνθρωπο υλικά, αφού αποτελεί συντελεστή όχι μόνο επιβίωσης αλλά και παραγωγικής και οικονομικής ανάπτυξης. Οι πρώτες ύλες από αυτήν είναι κινητήρια δύναμη για τη γεωργία και τη βιομηχανία.

Γ΄ Η σχέση, επομένως, της φύσης με τον άνθρωπο είναι σχέση ζωής και προόδου. Ο άνθρωπος υπάγεται στη φύση, είναι αναπόσπαστο τμήμα της, αλλά ταυτόχρονα και εκείνο έμβιο ον που υπερέχει έναντι των άλλων.

Δ΄ Το πρόβλημα ξεκινά από τη στιγμή που ο άνθρωπος, εγωκεντρικά και αλαζονικά, άρχισε να θεωρεί τη φύση μέσο για την ικανοποίηση των ολοένα αυξανόμενων αναγκών του. Μεθυσμένος από την εμφανή υπεροχή του, χειραγωγείται από την εξέλιξη των διανοητικών του προϊόντων (επιστήμη – τεχνολογία) και στο βωμό της δήθεν ανάπτυξης θυσιάζει αξίες ανυπέρβλητες, συμπεριλαμβανομένης και της φύσης. Έτσι, κατέληξε μητροκτόνος, ορφανός από μητέρα αλλά και ορφανός από ψυχική αντοχή και δύναμη, ζωντάνια και καθαρότητα.

Ε΄ Η ποιότητα του περιβάλλοντος σήμερα επηρεάζεται δυσμενώς από ανθρώπινες ενέργειες και δραστηριότητες (αύξηση της ραδιενέργειας, μεταβολή της φυσικής και χημικής κατάστασης του περιβάλλοντος, μείωση του

αριθμού των ειδών των ζώντων οργανισμών) που οδηγούν στην υποβάθμιση της φύσης, δηλαδή στην αλλοίωση των στοιχείων του οικοσυστήματος και, γενικότερα, στη διατάραξη της οικολογικής ισορροπίας. Παράγοντες υποβάθμισης αλλά και καταστροφής του περιβάλλοντος αποτελούν το «φαινόμενο του θερμοκηπίου» (η αύξηση της γήινης θερμοκρασίας που συνεπάγεται το λιώσιμο των «αιώνιων πάγων», το οποίο με τη σειρά του επιφέρει την άνοδο της στάθμης των ωκεανών και την εξαφάνιση περιοχών που βρίσκονται κοντά στην επιφάνεια της θάλασσας), οι πολλές πλημμύρες που οφείλονται στο ότι δεν υπάρχουν δάση για να συγκρατήσουν τα νερά της βροχής, οι εκχερσώσεις, η οικοπεδοποίηση και η άναρχη δόμηση, τα βιομηχανικά λύματα, οι πετρελαιοκηλίδες, οι αυξανόμενοι όγκοι των απορριμμάτων των πόλεων, τα πυρηνικά εργοστάσια, η χρήση μηχανών κ.ά.

ΣΤ' Όλα αυτά, φυσικά, δεν είναι τίποτε άλλο από παρενέργειες μιας αλόγιστης εκμετάλλευσης της φύσης από τον άνθρωπο, ο οποίος δυστυχώς αποδέχτηκε το σπάταλο καταναλωτικό τρόπο ζωής, θεοποίησε το χρήμα και τη μηχανή, έχασε κάθε ίχνος σεβασμού και ανθρωπισμού, αστικοποιήθηκε και μαζοποιήθηκε, απώλεσε το συναίσθημα και υπερτίμησε τη λογική.

Ζ' Έτσι, λοιπόν, ο αέρας, το νερό, τα αγροτικά προϊόντα αλλά και τα ποικίλα βιομηχανικά αγαθά, που καταναλώνει ο σημερινός άνθρωπος, τείνουν να γίνουν επικίνδυνα γι' αυτόν. Το κυριότερο αποτέλεσμα, όμως, είναι ότι ο άνθρωπος προσαρμόστηκε σ' ένα τεχνητό περιβάλλον που μπορεί από τη μια να του προσφέρει ανέσεις και ευκολίες, από την άλλη όμως τον αποξένωσε από το φυσικό περιβάλλον, με αποτέλεσμα να αυξηθούν το άγχος και η ανασφάλεια, να χαθεί η ηρεμία και, πάνω απ' όλα, να εγκαταλειφθούν οι φυσικές αξίες της ζωής.

Η' Η οικολογική κρίση, λοιπόν, υποβαθμίζει την ποιότητα της ζωής μας. Το πρόβλημα έχει λάβει σήμερα παγκόσμιες διαστάσεις. Ο πλανήτης μας, η μητέρα-γη απειλείται άμεσα. Ο άνθρωπος έγινε ουσιαστικά απάνθρωπος.

Θ' Ωστόσο, δεν πρέπει να παραβλέψουμε ότι τα τελευταία χρόνια έχει αναπτυχθεί το οικολογικό κίνημα, που επιδιώκει αφενός την εναρμόνιση της φύσης με τον άνθρωπο, αφετέρου την προστασία και την ισορροπία της φύσης. Η προσπάθεια αυτή είναι ελπιδοφόρα, καθώς οικολογικές οργανώσεις καταγγέλλουν παράνομες ή ζημιογόνες ενέργειες σε βάρος του περιβάλλοντος, ενημερώνουν τον απλό πολίτη, οργανώνουν εκδηλώσεις διαμαρτυρίας και, γενικότερα, προσπαθούν να ευαισθητοποιήσουν τον κόσμο για τη σχέση του με τη φύση.

Τάνια Κωστάλα – Ν. Καμαργιάρης
«Έλλογη Σκέψη», τόμ. Δ'

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Παράγραφοι	Μέρη κειμένου	Σημειώσεις / Πλαγιότιτλοι
Α΄	Πρόλογος	Η φύση είναι ανώτερος δάσκαλος για τον άνθρωπο
Β΄ – Η΄ Β΄	Κύριο μέρος Απόδειξη	Αξία της φύσης: ερεθίζει το πνεύμα, εξευγενίζει το ήθος και την ψυχή, καλύπτει υλικές ανάγκες.
Γ΄	1ο συμπέρασμα	Ο άνθρωπος είναι αναπόσπαστο μέρος της φύσης.
Δ΄	1η αιτιολογία οικολογικής καταστροφής	Βασικά αίτια του οικολογικού προβλήματος: η αλαζονεία του ανθρώπου και η υποδούλωσή του στην επιστήμη και την τεχνολογία.
Ε΄	Συμπτωματολογία-φαινομενολογία	Ανθρώπινες ενέργειες που αλλοιώνουν το φυσικό περιβάλλον, δείγματα οικολογικού προβλήματος.
ΣΤ΄	2η αιτιολογία	Πρόσθετο αίτιο ο καταναλωτισμός και η θεοποίηση του χρήματος.
Ζ΄	Αποτελέσματα	Συνέπειες της οικολογικής καταστροφής για τον άνθρωπο: προσαρμόζεται σ' έναν άκρως τεχνητό τρόπο ζωής, χάνει την ηρεμία του, αλλοτριώνεται.
Η΄	2ο Συμπέρασμα	Αλλοίωση της ποιότητας ζωής. Παγκόσμιες διαστάσεις του οικολογικού προβλήματος.
Θ΄	Επίλογος – Τρόποι αντιμετώπισης	Οικολογικό κίνημα και ευαισθητοποίηση των πολιτών.

1ο είδος περίληψης (εκτενής)

Κύρια έννοια + πλαγιότιτλοι παραγράφων + τα πιο βασικά στοιχεία από τις λεπτομέρειες των παραγράφων

Ο συγγραφέας σε μια ανάλυσή του για το φυσικό περιβάλλον επισημαίνει αρχικά ότι η φύση αποτελεί δάσκαλο για τον άνθρωπο, συντελώντας καθοριστικά στη διαμόρφωση της προσωπικότητάς του και τη γενικότερη πρόοδο, αφού μέσω αυτής ο άνθρωπος, όχι μόνο καλύπτει τις υλικές του ανάγκες αλλά και αφυπνίζεται, αναβαθμίζεται αισθητικά, εξευγενίζεται ηθικά και οδηγείται στην ψυχική ισορροπία και ανανέωση.

Παρά το ότι η σχέση του ανθρώπου με τη φύση είναι άρρηκτη, εκείνος, λόγω της υπεροψίας του, της υποδούλωσής του στην τεχνολογία και του γενικότερου καταναλωτικού πνεύματος που τον διακρίνει, κατακρευουργεί σήμερα το φυσικό περιβάλλον. Πιο συγκεκριμένα, παρουσιάζονται στο κείμενο παραδείγματα-φαινόμενα που αποδεικνύουν την ασυδοσία του σημερινού ανθρώπου απέναντι στη φύση και αποτελούν ποικίλες προεκτάσεις του οικολογικού προβλήματος. Πέρα όμως από τις επιπτώσεις στη φύση, εμφανίζονται και κίνδυνοι για τον ίδιο τον άνθρωπο, ο οποίος χάνει την ποιότητα της ζωής του, μηχανοποιείται και αλλοτριώνεται.

Δεν είναι, λοιπόν, τυχαία, όπως διατυπώνεται επιλογικά, η ανάπτυξη του οικολογικού κινήματος τα τελευταία χρόνια, που σημειώνει αξιόλογη δράση και αποσκοπεί στην ευαισθητοποίηση των ανθρώπων για τα οικολογικά ζητήματα.

Παρατηρήσεις:

1. Έγινε «διασκελισμός» στις παραγράφους Α', Β' (αξία φύσης) και Δ', ΣΤ' (αίτια οικολογικού προβλήματος).
2. Δεν αναφέρθηκαν παραδείγματα του οικολογικού προβλήματος, απλώς τονίστηκε ότι ο συγγραφέας αναφέρεται σ' αυτά.
3. Η περίληψη χωρίστηκε σε τρεις παραγράφους:
α' παράγραφος → η φύση και η αξία της
β' παράγραφος → αίτια, και συνέπειες του οικολογικού προβλήματος
γ' παράγραφος → τρόποι αντιμετώπισης – οικολογικό κίνημα
4. Ο πλάγιος λόγος χρησιμοποιήθηκε σε δύο τρία σημεία του περιληπτικού κειμένου, είτε στο ξεκίνημα περιόδου είτε μέσα σε περίοδο: «Ο συγγραφέας σε μια ανάλυσή του για το φυσικό περιβάλλον επισημαίνει...», «όπως διατυπώνεται...» κ.λπ.

5. Διαρθρωτικές λέξεις – συνδετικές εκφράσεις μεταξύ ευρύτερων νοημάτων που χρησιμοποιήθηκαν στην περίληψη είναι: «Παρά το ότι...», «Πιο συγκεκριμένα...», «Όχι μόνο ... αλλά και...», «Πέρα όμως από τις επιπτώσεις...», «Δεν είναι λοιπόν τυχαία...».
6. Σε γενικές γραμμές ακολουθήθηκε η σειρά των παραγράφων του κειμένου, εκτός από το σημείο της παρουσίασης των αιτίων του οικολογικού προβλήματος, όπου μετά τη Δ' παράγραφο ή ταυτόχρονα με τα βασικά νοήματα αυτής, μεταπηδούμε στο νόημα της ΣΤ' παραγράφου, όπου διατυπώνονται επίσης αίτια της οικολογικής κρίσης και μετά περνάμε στο νόημα της Ε' παραγράφου. Αυτό έγινε για τη διασφάλιση μεγαλύτερης συνοχής και αλληλουχίας στο νόημα της περίληψης αλλά και για οικονομία λέξεων.
7. Στην αρχή της περίληψης δόθηκε γενικά το θέμα του κειμένου.
8. Σ' όλη την περίληψη επιχειρήθηκε η υιοθέτηση ενός πιο προσωπικού ύφους – διαφορετικού από αυτό του συγγραφέα, χωρίς αλλαγές στο νόημα. Ενδεικτικά μόνο αναφέρουμε: Β' παράγραφος: Αντί «ερεθίζει το πνεύμα», ο άνθρωπος αφυπνίζεται μέσω της φύσης / Αντί «σ' αυτήν ανακαλύπτουμε το ωραίο», ο άνθρωπος αναβαθμίζεται αισθητικά / Αντί «διδάσκει την ολιγάρχεια και τη λιτότητα», εξευγενίζεται ηθικά και οδηγείται στην ψυχική ισορροπία.

2 ο είδος περίληψης (συνοπτική)

Κύρια έννοια + πλαγιότιτλοι παραγράφων

Μολονότι η φύση είναι δάσκαλος για τον άνθρωπο, συμβάλλει καθοριστικά στην οικονομική του ευημερία και την εσωτερική του καλλιέργεια και αποτελεί το φυσικό του χώρο, εκείνος σήμερα, υπερόπτης και υλιστής, την κατακρεουργεί. Οι επιπτώσεις του οικολογικού προβλήματος στη φύση είναι ποικίλες, ο άνθρωπος γίνεται μητροκτόνος, απομακρύνεται από τις φυσικές αξίες, μηχανοποιείται και αλλοτριώνεται.

Δεν είναι λοιπόν τυχαία η προσπάθεια που πραγματοποιείται τα τελευταία χρόνια από το οικολογικό κίνημα για την αντιμετώπιση του συγκεκριμένου προβλήματος.

Παρατηρήσεις:

1. Δε χρησιμοποιείται πλάγιος λόγος.
2. Παραβιάζεται η σειρά των νοημάτων του αρχικού κειμένου, γιατί ξεκινά-

με από την παρουσίαση του προβλήματος και μετά δίνουμε την αξία της φύσης που στο αρχικό κείμενο προηγείται.

3. Η έκταση της περίληψης μικραίνει.

30 είδος περίληψης (πολύ συνοπτική)

Κύρια έννοια + πλαγιότιτλοι ευρύτερων νοηματικών ενοτήτων

Ο συγγραφέας σε μία ανάλυσή του για τη φύση τονίζει την αξία της για τον άνθρωπο, την οικονομία, τον πολιτισμό και ταυτόχρονα επισημαίνει το έντονο οικολογικό πρόβλημα παρουσιάζοντας τις βασικές αιτίες και επιπτώσεις του πρώτα στην ίδια τη φύση και έπειτα στον άνθρωπο. Τέλος, κάνει λόγο για την ανάπτυξη του οικολογικού κινήματος με στόχο την ευαισθητοποίηση του κόσμου και την προστασία της φύσης.

Παρατηρήσεις:

Χρησιμοποιείται πλάγιος λόγος και στην περίληψη περιλαμβάνονται μόνο οι πολύ βασικές ιδέες του κειμένου (Α' και Γ' παράγραφος → αξία της φύσης / Δ' και Η' παράγραφος → οικολογικό πρόβλημα / Θ' παράγραφος → επίλογος – τρόποι αντιμετώπισης).

ΚΕΙΜΕΝΟ

«Δημοκρατία - πολιτικοποίηση»

Α' Αφετηρία και κατάληξη της δημοκρατίας αποτελούν η λαϊκή κυριαρχία και ο νόμος. Η πρώτη είναι το θεμέλιο της δημοκρατικής ζωής, γιατί συγκεριμενοποιεί τη λαϊκή βούληση-θέληση με το καθολικό εκλογικό δικαίωμα και την αρχή της πλειοψηφίας, ενώ ο δεύτερος εξασφαλίζει στους πολίτες, την ελευθερία και την ευημερία, στοχεύει στο μέτρο και στην τάξη, παράγοντες δηλαδή που αίρουν τ' ανθρώπινα δικαιώματα από το φυσικό και θεωρητικό επίπεδο και τα τοποθετούν στο κοινωνικό, στην ίδια την πραγματικότητα.

Β' Καταλαβαίνουμε, λοιπόν, ότι η δημοκρατία είναι ένα καθεστώς, που συνδέεται άμεσα και στενά με το φιλελευθερισμό. Η πολιτειακή δομή της στηρίζεται στο τριπλό αξίωμα, το οποίο συμπυκνώνεται στο ότι «η εξουσία ανήκει σε όλους, προέρχεται απ' όλους και αποβλέπει στην εξυπηρέτηση όλων». Βέβαια, στις σύγχρονες κοινωνίες, ασκούν την εξουσία οι αντιπρόσωποι του λαού, αφού

τα κράτη αποτελούνται από τόσο μεγάλο αριθμό πολιτών που δεν μπορούν να διακυβερνηθούν διαφορετικά.

Γ' Το πολιτειακό καθεστώς, που ονομάζεται δημοκρατία, ήταν απόρροια επίπονων προσπαθειών των αρχαίων Ελλήνων. Στην αρχαία εποχή, οι ελληνικές πόλεις-κράτη είχαν λίγο πληθυσμό, γι' αυτό υπήρχε άμεση δημοκρατία. Το δήμο τον αποτελούσαν μόνο οι ελεύθεροι πολίτες, ενώ αποκλείονταν από τα κοινά οι δούλοι και οι μέτοικοι. Μπορεί, βέβαια, η δημοκρατία να πήρε την πληρέστερη μορφή της στην εποχή του Περικλή, αλλά οι ουσιαστικές μεταρρυθμίσεις έγιναν από το Σόλωνα και τον Κλεισθένη. Αυτές αποτέλεσαν το εφαλτήριο για τη θεμελίωση της δημοκρατίας, αφού στόχευαν αφενός στη διασφάλιση των πολιτικών δικαιωμάτων και αφετέρου στην αποφυγή κατάχρησης της εξουσίας από τους ισχυρούς.

Δ' Ωστόσο, όπως κάθε φαινόμενο, κατάσταση ή θεσμός, έτσι και η δημοκρατία πραγματώνεται, όταν υπάρχουν κάποιοι όροι-προϋποθέσεις οι οποίοι, από τη στιγμή που παραβιάζονται, αυτόματα αλλοιώνεται και το νόημα της δημοκρατίας. Καταρχήν, αυτό το πολίτευμα απαιτεί κοινωνία πολιτών, πολίτες δηλαδή συνειδητοποιημένους, που να συμμετέχουν στον πολιτικό στίβο και ν' αναλαμβάνουν τις υποχρεώσεις τους στο δημόσιο βίο. Χρειάζεται σταθερή και αδιάλειπτη προσπάθεια από την πλευρά του πολίτη, προκειμένου να γίνει βίωμα το ενδιαφέρον, αλλά κυρίως η θέληση για μια ζωή προσανατολισμένη στις αρχές της δημοκρατίας. Δημοκρατία, βέβαια, δεν είναι μόνο η άσκηση του εκλογικού μας δικαιώματος κάθε τέσσερα έτη, αλλά και ο τρόπος που συμπεριφερόμαστε στους συνανθρώπους μας, η μορφή της επικοινωνίας και του διαλόγου, την οποία έχουμε παγώσει, η στάση μας στο εργασιακό μας περιβάλλον, η οικολογική μας συνείδηση. Πολιτικοποίηση και δημοκρατία συνδέονται άρρηκτα, γιατί ο πολίτης, με ωριμότητα στις επιλογές του, ενεργεί κατά βούληση, χωρίς να μετατρέπεται σε θεατή των κοινωνικών εξελίξεων, μαλθακό και ετερόφωτο ον. Ακόμη, αποφεύγει τη νωθρότητα και την αδιαφορία, γιατί πιστεύει ακράδαντα στην προσωπική ευθύνη.

Ε' Πέρα, βέβαια, από την ευθύνη του πολίτη, σημαντικό είναι το χρέος των φορέων αγωγής, οι οποίοι παρέχουν τα εναύσματα για πολιτική παιδεία. Η ενστάλαξη της παιδείας, λοιπόν, που αποτελεί την ίδια τη ζωή στις υψηλές κορυφώσεις της, είναι αναγκαία συνθήκη, ώστε κάθε άνθρωπος να συναισθάνεται το βαρύνουσα σημασία ρόλο, τον οποίο οφείλει να επιτελέσει. Δυστυχώς, όμως, η έλλειψη κοινωνικής ωριμότητας υπονομεύει αυτό το πολίτευμα. Κι αυτό γιατί τα βασικά θεμέλια της δημοκρατίας κινδυνεύουν να αλλοιωθούν. Ο πολυκομματισμός μετατρέπεται σε κομματικό παρωπιδισμό, οι φορείς της εξουσίας αυθαιρετούν, η ψήφος γίνεται μέσο για εξυπηρέτηση συμφερόντων ή εκφράζει

έναν τυφλό φανατισμό, ο διάλογος μετατρέπεται σε μονόλογο ή εξωραϊζεται με δημαγωγίες και ρητορείες.

ΣΤ' Εκτός από τη συμβολή της παιδείας και ειδικότερα της αγωγής –είναι γνωστό ότι το μορφωτικό επίπεδο διαδραματίζει σημαίνοντα ρόλο στη διασφάλιση της δημοκρατίας, ενώ η αμάθεια και η απαιδευσία παραπλανούν το λαό και τον απομακρύνουν από την αποστολή του–, καθοριστική για την εδραίωση της δημοκρατίας είναι η ύπαρξη κύρους και αξιοπιστίας από την πλευρά της πολιτικής ηγεσίας. Γιατί η δημοκρατία έχει ανάγκη από ανθρώπους που να θυσιάζουν το όποιο όφελος, ατομικό ή κομματικό, για το καλό του έθνους και της ανθρωπότητας. Χρειάζεται ηγέτες αδιάφθορους, έντιμους και δοκιμασμένους στις δυσκολίες της καθημερινότητας. Άτομα με ικανότητες, γνώση της κοινωνικής πραγματικότητας, και κυρίως με ανθρωπιά και ευαισθησίες. Οι παραπάνω αρετές μπορούν να συμβάλουν στην επίλυση των κοινωνικών προβλημάτων, στην καλύτερη διαβίωση των πολιτών και στην πρόοδο της οργανωμένης πολιτείας.

Ζ' Πράγματι, η επιτυχία της εκάστοτε εξουσίας, είτε βρίσκεται στην κυβέρνηση είτε ανήκει στην ευρύτερη αντιπολίτευση, εξαρτάται από τον τρόπο με τον οποίο θα ασκήσει το έργο της. Ωστόσο, τα τελευταία χρόνια οι πολιτικοί, για διάφορους λόγους, ή δεν μπορούν να εκσυγχρονίσουν τους θεσμούς έτσι ώστε να συμβάλουν στη σταθεροποίηση και την ανάπτυξη ή συχνά εμπλέκονται στα δίχτυα της διαπλοκής οργανωμένων συμφερόντων, γεγονός που τροφοδοτεί αφορμή για ποικίλες αντιδράσεις, ικανές να τορπιλίσουν ακόμα και το ίδιο το πολίτευμα. Οι λόγοι αυτής της κακής διαχείρισης οφείλονται στο φόβο του πολιτικού κόστους, στην αναξιοκρατία, στη χρησιμοποίηση των διαφόρων γεγονότων ή την άσκηση πολιτικής για εσωτερική κατανάλωση, καθώς και στην έλλειψη στρατηγικής. Η βαρύτερη πολιτική ευθύνη των αρμόδιων οργάνων φαίνεται τόσο σε θέματα εσωτερικής όσο και εξωτερικής πολιτικής.

Η' Η αδιαμφισβήτητη κρίση της πολιτικής σήμερα είναι άστοχο να ταυτίζεται με την κρίση της δημοκρατίας. Το δικαίωμα και η υποχρέωση της συμμετοχής του πολίτη στα πολιτικά δρώμενα μπορεί βέβαια νομικά να έχει προαιρετικό χαρακτήρα, ηθικά όμως είναι υποχρεωτική και επιβεβλημένη. Γι' αυτόν το λόγο, όταν οι περισσότεροι αδιαφορούμε για τα κοινά με το σκεπτικό ότι υπάρχει επίσημη αντιπροσώπευση, άρα δεν έχουμε την ευθύνη για τα πολιτικά ζητήματα, είναι βέβαιο ότι υποσκάπτουμε το δημοκρατικό πολίτευμα. Στη δημοκρατία δεν ψάχνουμε για «αποδιοπομπαίους τράγους», δεν είναι δυνατόν να βρίσκουμε εξιλαστήρια θύματα και να καταδικάζουμε συλλήβδην τους παράγοντες της πολιτικής ζωής.

Θ' Είναι, επομένως, αναγκαίο, κόμματα, ηγέτες σε κάθε επίπεδο (δημοσιο-

γραφικό, πνευματικό, οικονομικό κ.λπ.), μεμονωμένα άτομα, και γενικότερα η κοινή γνώμη να αφυπνιστούν. Η δημοκρατία, προϋποθέτει συνέπεια λόγων και έργων. Η ιδιώτευση των πολιτών και ο λαϊκισμός των ηγετών φθείρουν τις δημοκρατικές διαδικασίες που, αντί να αδελφώνουν, δημιουργούν έριδες και έχθρες. Η αναβάθμιση της πολιτικής ζωής προκύπτει ουσιαστικά από τη συλλογική προσπάθεια πολιτών και πολιτικών, από την ανάγκη να ειπωθεί η αλήθεια, χωρίς υστεροβουλίες και παλινδρομήσεις, με γνώμονα το ήθος και την ευπρέπεια. Τότε μόνο θα τεθούν οι βάσεις για την εξέλιξη της κοινωνίας και την ελαχιστοποίηση των προβλημάτων, που δυσχεραίνουν την αποστολή του δημοκρατικού καθεστώτος.

Τάνια Κωστάλα
«Ελλογη Σκέψη», τόμ. Γ΄

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Παράγραφοι	Μέρη κειμένου	Σημειώσεις / Πλαγιότιτλοι
Α΄	Πρόλογος	Αφετηρία και κατάληξη της δημοκρατίας είναι η λαϊκή κυριαρχία και ο νόμος.
Β΄ – Η΄ Β΄	Κύριο μέρος Ορισμός της δημοκρατίας ως πολιτεύματος	Η δημοκρατία αποτελεί ένα φιλελεύθερο πολίτευμα που στηρίζεται στο τριπλό αξίωμα της λαϊκής κυριαρχίας, δηλαδή στο ότι η εξουσία προέρχεται από το λαό, ανήκει στο λαό και αποσκοπεί στο όφελος του λαού.
Γ΄	Ιστορική σχέση	Η δημοκρατία έχει τις ρίζες της στους αγώνες των αρχαίων Ελλήνων με πρόσωπα-σταθμούς (Σόλων, Κλεισθένης, Περικλής).
Δ΄	Προϋπόθεση-ουσία της υγιούς δημοκρατίας	Η δημοκρατία απαιτεί κοινωνία πολιτών που ενεργούν με γνώμονα το κοινό καλό.
Ε΄	Αποτελέσματα	Εμφανίζεται κρίση στο χώρο

ΣΤ'	Αιτιολογία πολιτικής κρίσης – ευθύνη πολιτικού ηγέτη	της πολιτικής με συνέπειες: το λαϊκισμό, τον κομματισμό, τις αυθαιρεσίες, τις πελατειακές σχέσεις. Λύση είναι η κατάλληλη διαπαιδαγώγηση απ' τους φορείς της παιδείας. Και οι πολιτικοί ηγέτες είναι υπεύθυνοι για την πολιτική κρίση, γιατί συχνά είναι αμόρφωτοι και αφερέγγυοι, ενώ θα έπρεπε να είναι αδιάφθοροι.
Ζ'	2η Αιτιολογία	Οι πολιτικοί ηγέτες συνδέονται με διαπλεκόμενα συμφέροντα και δεν αναβαθμίζουν την πολιτική ζωή. Αίτια της κακής διαχείρισης απ' τους πολιτικούς είναι: ο φόβος του πολιτικού κόστους, η έλλειψη στρατηγικής και η άσκηση πολιτικής για εσωτερική κατανάλωση.
Η'	Διαπίστωση	Η κρίση της πολιτικής σήμερα δεν σημαίνει και κρίση της δημοκρατίας.
Θ'	Επίλογος-προϋποθέσεις	Απαραίτητη η αφύπνιση όλων, αρμόδιων φορέων, πολιτικών και πολιτών για μια δημοκρατία πιο ανθρώπινη.

Πρόλογος: Α' παράγραφος

Κύριο μέρος: Β' - Η' παράγραφος

Επίλογος: Θ' παράγραφος

Νοηματικό κέντρο: η δημοκρατία

Παρακολούθηση σειράς: πρώτα προσδιορίζει τη δημοκρατία και τη σχολιάζει γενικά ως πολίτευμα και τρόπο ζωής και μετά παρουσιάζει την κρίση της πολιτικής και τους τρόπους αντιμετώπισής της από πολίτες και ηγέτες (αίτια → αποτελέσματα).

1 ο είδος περίληψης (εκτενής)

Κύρια έννοια + πλαγιότιτλοι παραγράφων + τα πιο βασικά στοιχεία από τις λεπτομέρειες των παραγράφων

Ο συγγραφέας σε μια ανάλυσή του για τη δημοκρατία επισημαίνει ότι αυτή είναι ένα φιλελεύθερο πολίτευμα που προέρχεται από τους αρχαίους Έλληνες και σήμερα ασκείται μέσω αντιπροσώπων, λόγω του πολυάριθμου χαρακτήρα των κοινωνιών. Στηρίζεται στη λαϊκή κυριαρχία και την ευνομία που έχουν ως αποτέλεσμα την επικράτηση της γνώμης της πλειοψηφίας και τη διασφάλιση της κοινωνικής ευρυθμίας αντίστοιχα. Το πολίτευμα αυτό, στο οποίο η εξουσία προέρχεται απ' το λαό, ανήκει στο λαό και αποσκοπεί στο όφελος του λαού, προϋποθέτει, όπως διατυπώνεται, ανθρώπους που ανά πάσα στιγμή αντιλαμβάνονται και εκπληρώνουν τις υποχρεώσεις τους απέναντι στο σύνολο και, συγχρόνως, λειτουργούν σε καθημερινή βάση με γνώμονα το κοινό καλό ως υπεύθυνοι ενεργοί πολίτες που διαθέτουν δημοκρατική συνείδηση.

Σήμερα, όμως, η πολιτική –κι όχι η ίδια η δημοκρατία– διέρχεται κρίση που συνδέεται τόσο με τους πολίτες όσο και με τους ηγέτες και οδηγεί στον κομματισμό, τη δημαγωγία, τις πελατειακές σχέσεις πολιτών-κράτους, την εμπλοκή των πολιτικών ηγετών σε ποικίλες σκοπιμότητες, την αναξιοκρατία και την ασυνέπεια από πλευράς τους, την άσκηση πολιτικής για εσωτερική κατανάλωση, την απουσία στρατηγικής και τη γενικότερη αβελτηρία σε πολιτικό επίπεδο.

Για ν' αναβαθμιστεί η δημοκρατία χρειάζεται τόσο την ύπαρξη έντιμων και φερέγγυων ηγετών όσο και την κατάλληλη διαπαιδαγώγηση όλων των πολιτών από τους φορείς παιδείας. Είναι ανάγκη όλοι να βρίσκονται σε διαρκή επαγρύπνηση, ώστε να διασφαλιστεί μια δημοκρατία με κατάλληλο ήθος, που να βρίσκεται πιο κοντά στο άνθρωπο.

Παρατηρήσεις:

1. Χρησιμοποιείται πλάγιος λόγος σε δύο σημεία: («Ο συγγραφέας σε μια ...», «όπως διατυπώνεται...»).
2. Έχει γίνει «διασκελισμός» μεταξύ Β' και Γ' παραγράφου και μεταξύ Α', Γ', Δ' και Ε'. Επίσης, παρακάτω, έγινε «διασκελισμός» μεταξύ της ΣΤ', Η' και Θ' παραγράφου που αναφέρονται στην κρίση της δημοκρατίας από πολίτες και ηγέτες. Τέλος, «διασκελισμός» έγινε και μεταξύ ΣΤ', Ζ' και Θ' παραγράφου, καθώς όλες αυτές αναφέρονται στην αντιμετώπιση της κρίσης της δημοκρατίας.

3. Επειδή η περίληψη είναι εκτενής, χρησιμοποιήθηκαν στοιχεία που δεν περιλαμβάνονται στις θεματικές περιόδους ή στους πλαγιότιτλους των παραγράφων. Αυτά είναι τα εξής:
- Α' παράγραφος → στοιχεία που δικαιολογούν τη στήριξη της δημοκρατίας στη λαϊκή κυριαρχία και το νόμο
- Β' παράγραφος → η δημοκρατία λειτουργεί σήμερα έμμεσα, με αντιπροσώπους
- Δ' παράγραφος → λεπτομέρειες για την καθημερινή δράση ενός ώριμου πολίτη
- Ε' παράγραφος → αποτελέσματα της σημερινής πολιτικής κρίσης
- Η' παράγραφος → ο πολίτης πρέπει να συμμετέχει ενεργά στα κοινά
- Θ' παράγραφος → ήθος της δημοκρατίας, εξανθρωπισμός της πολιτικής.
4. Η σειρά με την οποία διατυπώνονται τα νοήματα στο κείμενο, τόσο στην πρώτη νοηματική ενότητα («Αφετηρία ... προσωπική ευθύνη») όσο και στη δεύτερη («Πέρα βέβαια ... δημοκρατικού καθεστώτος»), παραβιάζεται στην περίληψη. Με τον τρόπο αυτό πυκνώνει το κείμενο της περίληψης και αποδίδονται πιο σωστά τα επιμέρους νοήματα. Έτσι, παρουσιάζουμε πρώτα όλα μαζί τα βασικά στοιχεία που αφορούν τα παραδείγματα και τα αποτελέσματα της σύγχρονης πολιτικής κρίσης και στη συνέχεια όλα μαζί τα βασικά νοήματα που αφορούν τον τρόπο αντιμετώπισής της.
5. Υπάρχει το στοιχείο της αντίθεσης και η διαρθρωτική λέξη «όμως» μεταξύ Α' και Β' παραγράφου της περίληψης, για να φανεί έτσι ποια πρέπει να είναι η ουσία της δημοκρατίας και πως –αντίθετα– είναι σήμερα τα πολιτικά πράγματα.

2 ο είδος περίληψης (συνοπτική)

Κύρια έννοια + πλαγιότιτλοι παραγράφων

Ο συγγραφέας σε μια ανάλυσή του για τη δημοκρατία επισημαίνει ότι αυτή είναι ένα φιλελεύθερο πολίτευμα, που έχει τις ρίζες του στους αρχαίους Έλληνες, στηρίζεται στη λαϊκή κυριαρχία και το νόμο και σήμερα γίνεται πράξη μέσω αντιπροσώπων λόγω του πολυάριθμου χαρακτήρα των κοινωνιών. Για να είναι η δημοκρατία υγιής, χρειάζεται πολίτες με διευρυμένη κοινωνική συνείδηση, που να συμμετέχουν ενεργά και σε καθημερινή βάση στα κοινά με γνώμονα το κοινό καλό.

Σήμερα, όμως, η πολιτική –κι όχι η ίδια η δημοκρατία– διέρχεται κρίση, που οφείλεται τόσο σε πολιτικούς όσο και σε πολίτες, με χαρακτηριστικά φαινόμενα την επικράτηση συμφερόντων, το λαϊκισμό, τον

κομματισμό, την αναξιοκρατία, την απουσία ουσιαστικής πολιτικής στρατηγικής και την οπισθοδρόμηση της κοινωνικής και πολιτικής ζωής.

Είναι απαραίτητη, λοιπόν, η ύπαρξη πολιτικών ηγετών με ήθος και η κατάλληλη διαπαιδαγώγηση όλων απ' τους φορείς αγωγής, ώστε να βρίσκονται σε διαρκή εγρήγορση, με στόχο τη διασφάλιση μιας δημοκρατίας πιο κοντά στον άνθρωπο.

Παρατηρήσεις:

1. Χρησιμοποιήθηκε πλάγιος λόγος στην αρχή.
2. Αξιοποιήθηκαν μόνο οι πλαγιότιτλοι των παραγράφων (βλ. Διάγραμμα του κειμένου) κι όχι βασικά στοιχεία απ' τις λεπτομέρειες της κάθε παραγράφου.
3. Έγινε «διασκελισμός» και παραβιάστηκε η σειρά των παραγράφων του κειμένου στα σημεία που αναφέραμε στην εκτενή περίληψη και για τους ίδιους λόγους.
4. Το κείμενο της περίληψης είναι εδώ χωρισμένο σε δύο παραγράφους αντίστοιχες με τις δύο μεγάλες νοηματικές ενότητες του κειμένου.
5. Υπάρχει το στοιχείο της αντίθεσης και η αντίστοιχη διαρθρωτική λέξη («όμως») μεταξύ των δύο παραγράφων της περίληψης.

30 είδος περίληψης (πολύ συνοπτική)

Κύρια έννοια + πλαγιότιτλοι ευρύτερων νοηματικών ενοτήτων

Η δημοκρατία είναι ένα φιλελεύθερο πολίτευμα που προέρχεται απ' τους αρχαίους Έλληνες, στηρίζεται στη λαϊκή κυριαρχία και την ευνομία και για να είναι υγιής προϋποθέτει πολίτες ενεργούς με διευρυμένη κοινωνική συνείδηση.

Σήμερα, όμως, η πολιτική διέρχεται κρίση, η οποία οφείλεται στην ασυνέπεια τόσο των πολιτών όσο και των ηγετών· για την αντιμετώπισή της απαιτείται κατάλληλη διαπαιδαγώγηση από τους φορείς παιδείας, ώστε όλοι, πολίτες και ηγέτες, να βρίσκονται σε εγρήγορση, για μια δημοκρατία αναβαθμισμένη, πιο κοντά στον άνθρωπο και χωρίς τα σημάδια διάβρωσης που εμφανίζει σήμερα.

Παρατηρήσεις:

1. Η περίληψη γράφτηκε εδώ σε ευθύ λόγο.
2. Για οικονομία λόγου δεν παρουσιάστηκαν σ' αυτή την περίληψη παραδείγματα-αποτελέσματα της σημερινής πολιτικής κρίσης.